

İrlanda'dan Gana'ya, Kamerun'dan Hindistan'a kadar onlarca ülkede dev projelere imza atan Türk müteahhitler, global krizin etkisiyle zor bir dönem yaşıyor. Müteahhitler, özellikle Rusya ve Dubai'de işlerini yarım bırakmak veya durdurmak zorunda kaldı. Bu projelerden dolayı müteahhitlerin bu yıl 5 milyar dolar kaybedebileceğini söyleyen TMB Başkanı Erdal Eren'e göre Libya, Katar ve Abu Dabi 'kurtarıcı' olabilir.

Özge Yavuz oyavuz@ekonomist.com.tr

bahsedildiğine dikkat çekiyor. Eren, bu pastanın yüzde 50'sini Türk müteahhitlerinin alması durumunda onlar için birkaç yıllık iş çıkacağını söylüyor.

30'a yakın proje durma noktasında

Global krizin en çok etkilediği ülkelerden biri olan Rusya'da özel sektöre ait olan inşaat projelerinde ciddi sorunlar yaşanıyor. Burada en fazla iş yapan Türk müteahhitler de doğal olarak sıkıntılı bir süreçten geçiyor. Türk müteahhitler, sektörde konuşulanlara göre birçok projenin durduğu ülkeden dönmek için adeta mucize bekliyor. 30'a yakın Türk projesinin durma noktasında olduğunu söyleyen yetkililer, Rus bankalarının da uluslararası piyasalardan kaynak bulmakta zorlandığını, bu nedenle ülkede finansman sıkıntısı yaşandığını ifade ediyor.

Rusya'daki finansal krizin devam etmesi halinde bu projelerin tamamen duracağını söyleyen sektör uzmanları, duran projelerde çalışan binlerce Türk işçisinin ise Türkiye'ye döndüğünü anlatıyor. Rusya'da şimdiye kadar ağırlıklı ola-

Müteahhitler yurt dışında 5 milyar dolar kaybedecek

Türk inşaat şirketlerinin, 1970'li yıllarda Libya başta olmak üzere birkaç Ortadoğu ülkesiyle başlayan ve 34 ülkede 24 milyar dolara ulaşan müteahhitlik işleri, global kriz nedeniyle sıkıntılı bir süreç girdi. Özellikle Rusya ve Dubai'de özel sektörle çalışan Türk müteahhitlerin son dönemlerdeki en büyük sıkıntısı, bu şirketlerin yaşadıkları finansman sorunları nedeniyle yürüttükleri işlerin durma noktasına gelmesi.

Bu ülkelerde çok sayıda proje iptal oldu ve birçok Türk şirketi işini yarım bırakmak veya durdurmak zorunda kaldı. Söz konusu gelişmeler nedeniyle yurt dışında en az 5 milyar dolarlık bir iş kaybı yaşanacağını söyleyen yetkililer, bu ülkelere ayrılanların büyük kısmının Libya, Katar ve Abu Dabi gibi ülkelere kay-

dığını söylüyor. Çünkü bu ülkelerde müteahhitlik işleri devam ediyor, krizden etkilenme minimum düzeyde.

Bu yıl yurt dışındaki iş hacminin 20 milyar dolarda kalmasını ümit ettiklerini söyleyen **Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB)** Başkanı Erdal Eren, önümüzdeki dönemde sadece Libya, Suudi Arabistan ve Hindistan'da 1 trilyon 60 milyar dolarlık altyapı yatırımdan

rak devletten çok özel sektör yatırımcılarının inşaatlarını yaptıklarını söyleyen **TMB** Başkanı Eren, bu pazardaki gelişmeler hakkında şunları söylüyor:

"Kısmen yatırım ortaklığı şeklinde, kısmen de inşaatlarını yapıyorduk. Rusya'da en fazla iş yaptığımız, ağırlıklı olarak özel yatırımcılar. Tabii bu krizde Rus sermayedarlarının önemli darbe yediğini herkes biliyor. Bu çerçevede Rusya'da yatırımların bir kısmında duraklama, bir kısmında erteleme, bir kısmında da yavaşlatma şeklinde gelişmeler var."

Rusya'da faaliyet gösteren Enka ve Ant gibi Türk şirketlerinin, bazı kısımlarını üstlendiği Avrupa'nın en büyük inşaat projesi olma özelliği taşıyan 12 milyar dolarlık Moscow City'de de (Moskova Uluslararası İş Merkezi) bazı sorunlar olduğu, kulisler-

de konuşulanlar arasında. Ant Yapı Yönetim Kurulu Üyesi Mehmet Okay, Rusya'da oldukça sıkıntılı bir dönem geçirdiklerini söylüyor. Okay "Moscow City'de bizim işlerimiz devam ediyor" diyor.

Dubai, inşaat mezarı gibi

Geçtiğimiz 5 yılın yıldızı Dubai'de de ciddi sorunlar olduğu ifade ediliyor. Geçen ay Körfez inceleme gezisi yapan Eren, bu bölgeyle ilgili olarak şunları belirtiyor:

"Dubai'de de özel sektör yatırımcıları var. Bunun içinde Arap sermayedarlar da Batılı sermayedarlar da var. Büyük kulelerin hepsi durdurulmuş durumda. Ciddi bir inşaat mezarlığı görüntüsü veriyor."

Ancak Türk müteahhitlerinin diğer Körfez ülkelerinde bir şansı olduğu belirtiliyor. Bu ülkelerde işverenlerin ağırlıklı olarak devlet olması avantaj olarak görülüyor. Ayrıca önümüzdeki yıllarda yapılacak yatırımların petrol fiyatlarındaki düşüşe

zayir, Irak ve İran'da da çok yüksek bir iş potansiyeli olduğu ifade ediliyor.

Çalık İnşaat'tan yapılan açıklamaya göre, şirketin Suudi Arabistan, Abu Dhabi, Libya, Sudan ve Katar'da işleri var. Bu ülkelerde krizin etkisinin çok az olduğunu belirten şirket yetkilileri, Cezayir, Irak ve İran'da da yüksek potansiyel olduğunu doğruluyor. Şirketten yapılan açıklamaya göre, Rusya ve Dubai'de çok sayıda proje iptal oldu ve birçok Türk şirketi işini yarım bırakmak veya durdurmak zorunda kalarak orarlardan ayrıldı.

Ancak ayrılanların büyük kısmı Libya, Katar ve Abu Dhabi gibi yerlere gittiler çünkü oralarda işler devam ediyor. Söz konusu ülkelerde krizden etkilenenin minimum düzeyde olduğu belirtiliyor.

Yeni arayışlar

Alarko Holding'in CEO'su Ayhan Yavru'cu'dan da aldığımız bilgilere göre Rusya, Dubai ve Türkmenistan'da

bağlı olarak azalacağı endişesine rağmen Körfez ülkelerinde 'şu anda yatırımları durduruyoruz' diyen bir ülke yok.

Örneğin Libya'da yatırımlar devam ediyor. Rusya'nın da kendisini bir an önce toparlayacağını, doğalgazı bol olan bu ülkenin kısa zamanda ekonomisini düzelterek yönündeki görüşler de Türk müteahhitlerine az da olsa bir umut veriyor.

Potansiyeli yüksek pazarlar

Dubai ve Rusya dışında Suudi Arabistan, Abu Dhabi, Libya, Sudan ve Katar'da da global krizin etkisinin çok az olduğu belirtiliyor. Bu ülkelerde de işverenin özel sektör olduğu projelerde duraklama veya iptaller olmasına rağmen işverenin devlet olduğu projelerde hiçbir sorun yaşanmıyor. Ayrıca Ce-

özel sektör projelerinde ciddi sorunlar yaşanıyor. Ancak Körfez ve Ortadoğu ülkelerinde işler kötü değil. Alarko'nun da buralarda yaşadığı bir sıkıntı yok.

Erdal Eren'in söylediğine göre, son yıllarda iş yaptığımız ülkeler arasında ilk sırasında Libya geliyor. Libya pazarında Türk müteahhitlerin yapacağı çok iş olduğunu belirten Eren, "Libya Ulaştırma Bakanı geçen ay burada yapılacak 160 milyar dolarlık altyapı yatırımından bahsetti. Bunun yüzde 50'sini biz alsak, bizim birkaç yıllık işimiz anlamına gelir. Yine Suudi Arabistan'da 300-400 milyar dolarlık altyapı yatırımından bahsedildi. Hindistan'da 500 milyar dolarlık altyapı yatırımı yapılacağı söylendi" diyor. Koray İnşaat'ın da Ürdün'de 185 milyon dolarlık bir hastane yapacağı belirtiliyor.

Cankurtaran pazar LIBYA

Türk müteahhitlik sektörü, 2008 yılında yurt dışında 23.6 milyar dolar tutarında proje üstlendi. Bu projeleri sırasıyla yüzde 44.3 ile yapı, yüzde 25.9 ile ulaşım, yüzde 13.2 ile endüstri, yüzde 10.5 ile su işleri, yüzde 6 ile altyapı ve yüzde 0.1 ile de diğer sektörlerdeki işler oluşturuyor.

Söz konusu projelerin bölgelere göre dağılımında, BDT ülkeleri 7 milyar 463 milyon 493 bin 509 dolarlık 192 projeye ilk sırada yer alıyor. Bunu sırasıyla 5 milyar 791 milyon 228 bin 47 dolarlık 40 projeye Afrika, 4 milyar 744 milyon 905 bin 468 dolarlık 54 projeye Ortadoğu, 1 milyar 290 milyon 9 bin 338 dolarlık 47 projeye Avrupa ülkeleri izliyor. Avrupa'nın ardından 148 milyon 48 bin 356 dolarlık 19 projeye Asya ülkeleri ile 57 milyon 790 bin 305 dolarlık iki projeye KKTC geliyor. Türk müteahhitleri bu alanda 231 projeye imza attı.

En büyük pazar ise Libya olarak

görülmüyor. Libya'da faaliyet gösteren müteahhitlik şirketlerinin sayısı 70 civarında. 2007 ve 2008'de üstlenilen projelerin ülkelere dağılımına bakıldığında toplam 7 milyar dolarlık iş hacmi ile Türk müteahhit şirketlerini ön sırada görüyoruz. Türkiye'yi sırasıyla Rusya, Katar, Türkmenistan ve Kazakistan izliyor.

1969'da yapılan devrimin 40'inci yılını bu yıl kutlamaya hazırlanan Libya, bu nedenle ülkenin her yerinde 200 yeni proje başlatmış durumda. Bu yıl değeri 50 milyar dolar bulacak bir bu kadar proje daha başlayacak. Dolayısıyla ülkedeki yatırım hamlesinin Türk şirketlerine önemli fırsatlar da sunmaya devam etmesi bekleniyor.